

^HTÜRK HUKUKUYLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK ALMAN HUKUKUNDA YABANCI YARGI KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

*Yrd. Doç. Dr. Uğur TÛTÛNCÛBAŞI**

I. YABANCI YARGI KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Yabancı bir devlet mahkemesinden alınacak kararların sadece o devlette etkili olup, diğer devletlerde hiçbir etki doğurmaması günümüzün uluslararası gelişimine ters düşecektir. Bir devletin başka bir devlet mahkemesi tarafından verilen kararı tanınması ve icrasını sağlaması, dava ekonomisi açısından da büyük yarar sağlayacaktır. Çünkü lehine karar alan taraf, bu kararı başka bir devlette tanıtamaması ve icra ettirememesi durumunda yeniden dava açmak zorunda kalacaktır ve böylece hem zaman hem de dava masrafları açısından kayba uğrayarak mağdur olacaktır. Ayrıca bu devlet mahkemesi de gereksiz bir dava ile meşgul olup, o dava neticesinde iki ayrı devlet mahkemesince verilen iki ayrı karar ile karşı karşıya kalınacaktır¹.

Bütün bu zorunluluklar yabancı mahkeme kararlarına etki tanınması gereksiniminin ve bu bağlamda “tanınma” ve “tenfiz” kurumlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Milletlerarası özel hukuktan doğan problemlerin en önemlilerinden birisini, yabancı mahkemeler tarafından verilmiş karar-

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ **Özbakan**, Işıl; Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1987, s. 2; **Ertay**, Şeref; “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, Ankara 1987, s. 367; **Hartmann**, Peter; Zivilprozessordnung, 1. Band, 71. Auflage, München 2013, § 328, kn. 7.

ların tanınması ve tenfizi sorunu oluŐturmaktadır². Yabancı mahkeme kararlarının kesin hÛkÛm ve kesin delil etkisinin başka bir devletin Ûlkesinde kabul edilmesi onların tanınması ile, bu kararların icra kabiliyeti ise tenfizi ile mÛmkÛn olacaktır. UsÛle ilişkin olan yetkisizlik, gÛrevsizlik veya dava Şartları oluŐmadıđından davanın usÛlden reddine ilişkin kararların ise tanınmaları ve tenfiz edilmeleri sÛz konusu deđildir³.

GÛrÛldüğü gibi tanıma ve tenfiz farklı iki kavramdırlar. Tanıma ile yabancı mahkeme kararlarının sahip oldukları kesin hÛkÛm ve kesin delil kuvveti diğer Ûlkelerde de kabul edilmiş olacaktır. Fakat tanıma ile başka bir Ûlkenin cebri icra kuvvetleri harekete geçirilemeyecek, sadece verilen karar ile kazanılmıŐ bir hakkın varlığı kabul edilecektir. Tenfiz ise tanımaya gÛre bir adım daha ileride olup, yabancı mahkeme kararının hem kesin hÛkÛm hem de icra kabiliyeti niteliklerinin kabul edilmesi ve başka bir Ûlke kamu gÛcÛnÛ harekete geçirebilme etkisine sahip olması demektir⁴.

Kesin hÛkÛm, bir mahkeme kararının, bir uyuŐmazlıđı nihaî olarak ortadan kaldıran ve o konunun mahkemeler ÛnÛnde yeniden tartıŐma konusu yapılmasına engel olan kanuni hakikat vasfıdır. Kesin hÛkÛm “Şeklî” anlamda kesin hÛkÛm ve “maddî” anlamda kesin hÛkÛm olmak üzere ikiye ayrılır. Şeklî anlamda kesin hÛkÛmden, kesinleşen bir karara karşı artık normal kanun yollarına baŐvurulamayacađı anlaŐılırken; maddî anlamda kesin hÛkÛm ise, Şeklî anlamda kesinleşen hÛkme tanınan kanuni hakikat vasfıdır. Kısacası kesin hÛkÛm, kararın aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı dava sebebine dayanılarak yeniden mahkeme ÛnÛnde muhakeme

² “Devletler Hususi Hukuku ile alakalı en eski İngiliz mahkeme içtihatları, yabancı ilamların tanıma ve tenfizi meselesine taalluk etmektedir”, **Umar**, Bilge; “Yabancı ve Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, *Adalet Dergisi*, Yıl 51, S.8, 1960, s. 473, dn. 1; **Çelikel**, Aysel; *Ahkâmı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması*, İstanbul 1963 s. 1-2 ve dn. 2.

³ İhtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları “geçici” nitelikte olup kesin hÛkÛm niteliğinde etki doğurmazlar. Bu kararların da tanıma ve tenfizi sÛz konusu olamaz, **Nomer**, Ergin; *Devletler Hususi Hukuku*, 20. Bası, İstanbul 2013, s. 491-492; **Çelikel**, s. 9; **Çelikel**, Aysel/**Erdem**, Bahadır; *Milletlerarası Özel Hukuk*, 13. Bası, İstanbul 2014, s. 621-622.

⁴ **Çelikel**, Aysel/**Erdem**, Bahadır; *Milletlerarası Özel Hukuk*, 13. Bası, İstanbul 2014, s. 375; **Özbakan**, s. 13; **Şanlı**, Cemal; *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 467-470; **Ekşi**, Nuray; *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, İstanbul 2013, s. 1 vd.

konusu yapılamamasıdır. Bu sayede kesin hükme bağlanmış bir davanın açılması önlenerek, gereksiz yere mahkemeler meşgul edilmeyip mahkeme kararlarına uyulması sağlanır, çelişkili kararların verilmesine engel olunarak hukuki istikrar sağlanır ve tarafların yargı kararlarına güveni tesis edilerek hukuki barış korunmuş olur⁵.

Mahkeme kararlarının kesin hüküm etkisi ve icra kabiliyeti kural olarak sadece kararın verildiği devletin ülkesinde meydana gelir. Çünkü devletlerin bağımsız ve egemen olmaları birinin mahkemesinde verilen kararın diğerinin ülkesinde zorla uygulanmasını ve etkilerini doğurmasını engeller. Ancak uluslararası ilişkilerin yoğunlaşmasıyla birlikte, egemenlik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalmak anlayışı, devletlerin karşılıklı çıkarlarını bozacağı düşüncesine sebep olmuştur ve böylece yapılan uluslararası sözleşmeler ve iç hukuk mevzuatlarındaki düzenlemeler ile devletler yabancı mahkemeler tarafından verilmiş olan kararlara bazı şartlar altında kendi ülkelerinde de etki tanımaya kendilerini mecbur hissetmişlerdir⁶.

İşte, yabancı mahkeme kararlarının kesin hüküm etkisinin ve icra kabiliyetinin kabul edilerek yerli mahkeme kararları gibi sonuç doğurmasının benimsenmesi, yabancı kararların tanınması (reconnaissance-Anerkennung) ve tenfizi (exécution-Volstreckung) kurumlarını meydana getirmektedir⁷. Buna göre, yabancı bir mahkeme kararının sahip olduğu kesin hüküm kuvvetinin yabancı ülkede kabulü onun tanınmasıyla; kesin hüküm kuvvetinin sonucu olarak maddî icra muamelelerini gerekli kılan kamu gücünü harekete geçiren vasfı ise tenfizi ile sağlanacaktır⁸.

⁵ **Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; *Medenî Usul Hukuku*, 24. Baskı, Ankara 2013, s. 653 vd.; **Pekcantez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet; *Medenî Usûl Hukuku*, 14. Bası, Ankara 2013, s. 851 vd.

⁶ **Sakmar**, Atâ; *Yabancı İlâmların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul 1982, s. 1; **Özbakan**, s. 11 vd.; **Ertaş**, s. 369; **Şanlı**, s. 465-466.

⁷ **Özbakan**, s. 13.

⁸ **Özbakan**, s. 13; **Çelikel/Erdem**, s. 616. “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o Devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan kararların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.../...Ancak, yabancı mahkeme hükmü Türkiye’de icra edilebilirlik gücüne sadece ve münhasıran Türk Hukukuna göre verilen bir tenfiz kararıyla sahip olabilir*”. Yar. 8. HD, E. 2011/7463, K. 2012/302, 24.01.2012 (YKD, 6/2013, s. 1166-1169).

Her mahkeme kararı, hem kesin hüküm, hem de icra kabiliyetini birlikte taşımaz. Bazı mahkeme kararlarına yalnız kesin hüküm kuvveti tanınmış olup bu kararlar nitelikleri gereği cebri icraya konu teşkil edemezler. Bu tür mahkeme kararları yalnız tanınabilirler, icra kabiliyetleri olmadığı için tenfiz edilemezler. Buna göre, tespit kararları ile inşai (yenilik doğurucu) kararların icra kabiliyetleri olmayıp bunların yalnızca tanınmaları mümkün olduğu için, bunlara tanıma şartları uygulanacaktır.

Eda kararlarının ise kesin hüküm ve icra kabiliyetleri olması sebebiyle hem tanınmaları hem de tenfizleri mümkün olacaktır. Ancak eğer boşanma kararı gibi yenilik doğurucu bir karar aynı zamanda nafaka veya tazminat ödenmesi gibi bir eda kararını da bünyesinde ihtiva ediyorsa, kararın eda bölümü için tenfiz şartlarının varlığının aranması gerekecektir⁹.

II. ALMAN HUKUKUNDA TANIMA VE TENFİZ

A. Genel Olarak

Türkiye gibi Avrupa Birliği'nin yabancı kararların tanınması ve tenfizi hususuna ilişkin tüzüklerinden birine taraf olmayan devletler ve Almanya ile aralarında konuya ilişkin milletlerarası anlaşması olmayan devletlerde verilmiş kararların Alman hukukunda tanınabilmesi iç hukuk kurallarına göre gerçekleşecektir¹⁰. Buna göre, Alman hukukunda çekişmeli yargı alanında verilen yabancı kararların tanınması Alman Medeni Usûl Kanunu (ZPO) m. 328'e göre gerçekleşecek iken; yabancı çekişmesiz yargı kararları ile aile hukukuna ilişkin kararlar "Aile Hukuku ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Usûl Kanunu" (FamFG) m. 107 vd.'na göre gerçekleşecektir. Hangi kanun kapsamında (çekişmeli veya çekişmesiz) tanınacak bir yabancı karar söz konusu olduğuna Alman hukukuna (lex fori) göre karar verilecektir¹¹.

⁹ Çelikel/Erdem, s. 617; Ertaş, s. 370-374.

¹⁰ Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, Hrsg. von Krüger, Wolfgang/Rauscher, Thomas/(Gottwald, Peter), Band I, 4. Auflage, München 2013, § 328, kn. 17.

¹¹ Rauscher, Thomas; Internationales Privatrecht, 4. Auflage, Heidelberg (C.F. Müller Verlag) 2012, § 20, kn. 2458; MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 60; Zimmermann, Walter; Erbschein und Erbscheinverfahren, Berlin 2004, kn. 726.

Her ne kadar devletler hukuku başka bir devlet tarafından verilmiş kararların tanınması ve tenfizini zorunlu kılmassa da, Alman hukuku birçok devlet hukukunda olduğu gibi yabancı kararların tanınmasını kolaylaştırmaktadır¹². Alman hukukunda kural olarak ayrı bir tanıma davası öngörülmemiştir. Tanıma, itiraz üzerine konuyla ilgilenen mahkeme tarafından veya iç hukukun uygulanmasında etkili olabileceği herhangi bir durumda bir ön sorun olarak dikkate alınmalıdır. Bu tür bir ön sorun ile karşılaşan (sonuç bağlayacak olan) mahkeme veya resmi makam (örneğin, nüfus müdürlüğü), tanıma-ön sorununu kendileri çözecekler ve tanımayı gerçekleştireceklerdir. Ancak Aile hukukuna ilişkin belli konularda şekli bir tanıma usûlü “Aile Hukuku ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Usûl Kanunu”nun 107. maddesinde zorunlu olarak öngörülmüştür¹³.

Tanıma kararının verilmesi ile yabancı kararın iç hukukta verilen kararlarla aynı-eşit sayılması (Gleichstellung) mümkün değildir. Zira kararların aynı sayılabilmesi için içeriklerinin de gerçek anlamda aynı olması gerekir. Oysa yabancı kararın, Alman hukukunda verilen kararların sahip olamayacağı bir içeriğe sahip olması durumunda, aynı sayılmaları mümkün olamayacaktır. Bu zorluk, yabancı kararın aynı sayılması yerine, Alman hukukunda tanıma kararı verilerek, yabancı kararın sahip olduğu etkinin iç hukuku aktarılması ile çözülmüş olacaktır (Wirkungserstreckung). Kararın etkisi, verildiği ülke hukukunda sahip olduğu etki kadardır ve Alman hukukunda o kararın tanınması ile sahip olduğu kapsam ve etki genişletilemez. Bu bağ-

¹² **Rauscher**, § 20, kn. 2458; **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 1. Bunun yansıması olarak, tanıma-tenfize ilişkin hükümler içeren bir milletlerarası anlaşmada öngörülen şartların, madde 328’de arananlardan daha ağır (aleyhe) olması durumunda, ilgili anlaşmanın tarafı olan devletin mahkemesi tarafından verilen kararın Almanya’da tanınması, söz konusu milletlerarası anlaşmada buna engel bir hüküm yer almıyorsa, m.328’de aranan şartlara göre de gerçekleştirilebilir. Burada amaç kararın tanınmasını kolaylaştırmak ve bunu sağlamak için uygun (lehe) olan hükümlerin uygulanmasıdır (Günstigkeitsprinzip-Uygunluk Prensibi). **Musielak**, Hans Joachim; (Bearbeiter: Stadler, Astrid/Lackmann, Rolf), Kommentar zur Zivilprozessordnung, 9. Auflage, München 2012, § 328, kn. 3; **Prütting**, Hanns/**Gehrlein**, Markus; ZPO Kommentar, 6. Auflage, München 2014, § 328, kn. 6.

¹³ **Rauscher**, § 20, kn. 2484; **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 7 ve kn. 60; Ayrıca bkz. aşağıda “C” başlığı altındaki açıklamalar.

lamda tanınmaya ehil olan karar ile onun tespit edici ve inşai etkisi tanınmış olacaktır. İcrai etkinin tanınması ise sz konusu olmayıp bunun için tenfiz kararına ihtiyaç duyulacaktır¹⁴.

Ayrıca tanınması talep edilen yabancı karar, ũncũ bir ũlke tarafından verilmiş başka bir kararın tanınmasına ilişkin ise, yanđ tanınması istenen karar aslında karara konu hukuki uyumazlığı zmayıp sadece daha ũnceden başka bir ũlkede uyumazlığın zũmũne ilişkin verilmiş bir kararın tanınmasına iliŐkinse, bu ikinci kararın tanınması mũmkũn değildir. Bu sebeple ifte tanıma veya tenfiz (Doppelexequatur) Alman hukukunda kabul edilmemektedir¹⁵.

Yabancı kararın madde 328’de aranan tanıma Şartlarını taŐıyıp taŐımadıđının araŐtırılması dışında kararın içeriğinin denetlenmesi (rvision au fond) sz konusu değildir. Her ne kadar bu Şart sadece yabancı kararların tenfizini dũzenleyen Alman Medeni Usũl Kanununun (ZPO) 723/1 maddesinde belirtilmiŐ olsa da, tanıma kararının verilmesi için de yabancı kararın içeriğinin tetkik edilmesi kabul edilmemiştir. Zira yabancı kararın doğruluğunun tespiti amacıyla tekrar ele alınması ve denetlenmesi durumunda tanıma mũessesesinin amacı ortadan kaldırılmıŐ olacaktır. Maddi hataların ise sadece “kamu dũzeni” çerçevesinde ve sınırlı olarak denetimi mũmkũn olabilecektir¹⁶.

B. Tanıma - Tenfiz Şartları

Alman hukukunda tanıma Şartları olumsuz Şekilde kaleme alınarak tanıma engelleri Medeni Usũl Kanununun (ZPO) 328. maddesinde sayılmıŐtır. Yabancı bir kararın tenfiz edilebilmesi için tanıma engellerini taŐımamasđ ve kesinleşmiş olması gerekir. Bu bakımdan tanıma ve tenfiz kararlarının verilmesinde Şartlar açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Tenfizin en ũnemli farkđ icrai etkiye sahip olabilmesi için bu ynde ayrı bir mahkeme

¹⁴ **Rauscher**, Ő 20, kn. 2460; **MũnchKommZPO/Gottwald**, Ő 328, kn. 3-4, kn. 78; **Stein, Fridrich/Jonas, Martin/Roth**, Herbert; Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 5, 22. Auflage, Tũbingen 2006, Ő 328, kn. 11; **Rosenberg, Leo/Schwab, K. Heinz/Gottwald**, Peter; Zivilprozessrecht, 17. Auflage, Mũnchen 2010, Ő 157, kn. 8.

¹⁵ **Rauscher**, Ő 20, kn. 2463; **Musielak/Stadler**, Ő 328, kn. 5.

¹⁶ **Rauscher**, Ő 20, kn. 2464. Bkz. aşağıda “5” no’lu başlık altındaki açıklamalar.

kararına ihtiyaç duymasıdır (§ 722/1 ZPO). Oysa yabancı kararların tanınması kural olarak ayrı bir davanın konusunu oluşturmayıp yabancı karar ile ilgili olan bir kararın verilmesinde veya uygulanmasında kendiliğinden gerçekleşecektir. Ayrıca tanıma ve tenfizde hâkim savunma hakkının ihlaline ilişkin şart dışında (§ 328/1-2 ZPO), bütün tanıma-tenfiz şartlarını re'sen araştıracaktır¹⁷.

1. Özel Hukuka İlişkin Kesinleşmiş Bir Yabancı Karar Olmalıdır

Tanınacak kararlar özel hukuka ilişkin olmalıdır. Her ne kadar tanıma şartlarını düzenleyen 328. maddede bu şart açıkça belirtilmese de, yapılan milletlerarası anlaşmalarda bu şarta açıkça yer verilmekte ve aynı şekilde 328. madde kapsamında sayılmaktadır¹⁸.

Kararı veren makamın sıfatının bir önemi kural olarak yoktur. Yeter ki karar Alman hukuku açısından özel hukuka ilişkin bir konuda verilmiş olsun. Bu bağlamda kararı veren idari bir makam, ceza mahkemesi veya dini bir makam da olabilir. Önemli olan kararın, devlet tarafından kendisine resmi bir yargılama ve karar verme yetkisi tanınan makam tarafından verilmiş olmasıdır¹⁹.

Alman hukukunda yabancı kararın tanınabilmesi için kesinleşmiş olması zorunluluğu vardır. Bu husus açıkça tanımaya ilişkin 328. maddede belirtilmemiş olsa da, tenfize ilişkin 723. maddenin ikinci fıkrasında açıkça yer almaktadır ve öğretide tanıma için de aranacağı kabul edilmektedir. Alman öğretisinde kesinleşme ile anlaşılması gerekenin hem tanıma hem

¹⁷ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 10, 76; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 46; **Musielak/Stadler**, § 328, kn. 32; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 31; **Hartmann**, § 328, kn. 13; Aksi fikirde, **Geimer**, Reinhold; Internationales Zivilprozessrecht, 6. Auflage, Köln 2009, s. 1014, kn. 2903; **Zöller**, Richard/**Geimer**, Reinhold; Zöller Zivilprozessordnung, 28. Auflage, Köln 2010, § 328, kn. 269.

¹⁸ **Musielak**, Hans Joachim; (Bearbeiter: Stadler, Astrid/Lackmann, Rolf), Kommentar zur Zivilprozessordnung, 9. Auflage, München 2012, § 328, kn. 6; **Schütze**, Rolf A.; Das internationale Zivilprozessrecht in der ZPO, Berlin 2008, § 328, kn. 24 vd.

¹⁹ **Stein/Jonas/Roth**, §328, kn. 61-62; **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 57. Karş. **Zöller/Geimer**, § 328, kn. 67; **Baumbach**, Adolf/**Lauterbach**, Wolfgang/**Albers**, Jan/**Hartmann**, Peter; Zivilprozessordnung, 71. Auflage, München 2013, § 328, kn. 10.

tenfiz için “şeklî” anlamda kesinlik (Formelle Rechtskraft) olduğu ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Kararın maddi anlamda kesinlik taşıması veya değişen sebeplerden dolayı sonradan değiştirilemeyecek olması aranmamaktadır. Buna karşın ara kararlar gibi usûli konulara ilişkin kararlar, bağlayıcılıkları olmadığı için tanınmazlar²⁰.

2. Kararı Veren Yabancı Mahkeme Yetkili Olmalıdır (§ 328/1-1)

Alman hukukunda tanıma ve buna bağlı olarak tenfiz şartlarını da düzenleyen Medenî Usûl Kanununun (ZPO) 328/1-1 maddesine göre “ilamı veren mahkeme Alman kanunlarına göre yetkili değilse” ilgili kararın tanınması ve tenfizinin mümkün olamayacağı ifade edilmiştir. Bu şart ile öncelikle kararı veren mahkemenin, Alman mahkemesinin münhasır yetkisinde olan bir hususta karar verip vermediği denetlenirken (olumsuz yetki denetimi) diğer taraftan da kararı veren yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisi olup olmadığı konusu denetlenmektedir (olumlu yetki denetimi)²¹. Alman hukukunda, yabancı kararı veren mahkemenin milletlerarası yetkisinin belirlenmesi ve tanıma için denetlenmesi amacıyla “**yansıma prensibi**” (**Spiegelbildprensip**) olarak adlandırılan farklı bir yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntem, konuya ilişkin İsviçre hukuku gibi tanıma-tenfiz için “dolaylı yetki” (indirekte Zuständigkeit) şartını arayan sistemlerden farklılık arz-

²⁰ Musielak/Stadler, § 328, kn. 5; Musielak/Lackmann, § 723, kn. 1; MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 58, 66; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 27; Stein/Jonas/Roth, § 328, kn. 65; Schütze, § 328, kn. 19 ve § 723, kn. 12, 20 vd. Ayrıca krş. bkz. Geimer, s. 1007, kn. 2889; Zöllner/Geimer, § 328, kn. 69; Linke, Hartmut; Internationales Zivilprozessrecht, 4. Auflage, Köln 2006, s. 171-173, kn. 380 vd.

²¹ Rauscher, § 20, kn. 2465; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 30, Hoffman, Bernd von/Thorn, Karsten, Internationales Privatrecht, 9. Auflage, München 2007, § 3, kn. 62. Alman hukukunda da Almanya’da bulunan taşınmazlara ilişkin davalar (§ 24 ZPO) ile kiraya ilişkin davalarda (§ 29a ZPO) Alman mahkemelerinin yetkili olacağına ilişkin kurallar münhasır yetki kabul edilip bu alanda verilmiş olan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi mümkün değildir. Bkz. MünchKommZPO/Gotthardt, Peter; “Anerkennung und Rechtsscheinswirkungen von Erbfolgezeugnissen französischen Rechts in Deutschland”, ZfRV, 32. Jahrgang, 1/1991, s. 2-13, § 328, kn. 87; Rauscher, § 20, kn. 2468. Diğer münhasır yetki alanları için bkz. Schack, Haimo; Internationales Zivilverfahrensrecht, 4. Auflage, München 2006, § 8, kn. 308-316.

mektedir²². Genel olarak birbirine benzeyen bu iki kavram üzerinde durmakta yarar vardır:

Yabancı kararların tanınması ve tenfizi için aranılan şartlardan biri, kararı veren yabancı mahkemenin bu kararı verebilmek için milletlerarası yetkiye haiz olmasıdır. Bu yetkinin varlığını belirlemek için iki temel ölçüt esas alınabilir. Bunlardan ilki, tanınacak (ve tenfiz edilecek) kararı veren yabancı mahkemenin hangi durumlarda milletlerarası yetkiye sahip olduğunun belirlendiği özel kuralların konulmasıdır. Yani, kararı tanıyacak olan ülkenin kendi kanunlarında, yabancı mahkemenin milletlerarası yetkiye ne zaman sahip olacağına açıkça düzenlenmesi yoluna gidilebilir. İkinci yol ise, yabancı mahkemelerin milletlerarası yetkisinin varlığına ilişkin özel kurallar koymak yerine, tenfiz ülkesinin kendi mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirleyen yetki kurallarına başvurulup, bu kuralların farazî olarak kullanılmasıyla (hypothetische Anwendung) tanınması istenen kararı veren yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisi tespit edilebilir. Bu yöntemlerden ilki “dolaylı yetki” (indirekte Zuständigkeit) kavramını karşılamakta iken, ikinci yöntem “yansıma prensibini” (Spiegelbildprinzip) açıklamaktadır. Bugün için yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde, kararı veren mahkemenin milletlerarası yetkisinin varlığını araştırmada, başta Almanya olmak üzere (§ 328/1-1 ZPO ve § 109/1-1, FamFG), Avusturya (§ 80-1 EO) ve İtalya hukuklarında “yansıma prensibi” kullanılmaktadır. Buna karşın İsviçre hukukunda “dolaylı yetki”nin varlığı araştırılmaktadır²³.

Alman hukukunda yabancı kararların tanınmasına ve tenfizine ilişkin yetki şartı olan “yansıma prensibi” (Spiegelbildprensip)’ne göre kararı veren yabancı mahkemenin yetkisinin belirlenmesinde, Alman hukukundaki milletlerarası yetkiye ilişkin düzenlemeler referans alınmaktadır. Bu prensibe göre, yabancı mahkeme kararına konu olan olayda Alman mahkemesinin milletlerarası yetkisi hangi kısıtlara göre belirleniyorsa, yabancı mahke-

²² Karş. **Volken**, Paul; Das internationale Erbrecht im neuen schweizerischen IPR-Gesetz, BN 51-1990, s. 1-18, Art. 26, kn. 15.

²³ **Kern**, Christoph; “Anerkennungsrechtliches Spiegelbildprinzip und europäische Zuständigkeit”, ZZP, 120. Band, Heft 1, 2007, s. 31-71, s. 37-38; **Prütting/Gehrlein**, § 328, kn. 9-10; **Althammer**, Christoph; “Verfahren mit Auslandsbezug nach dem neuen FamFG“, IPRAx, 29. Jahrgang, Heft 5, Köln 2009, s. 381-389, s. 387.

menin de varsayımsal olarak o şartlardan birine göre milletlerarası yetkiye sahip olması gerekiyor. Böylece Alman hukukunda kararı veren yabancı mahkemenin yetkisinin yansıma prensibine göre denetlenmesi ile yabancı mahkemenin Alman usûl hukukunda aranan kendi yetki kurallarına ilişkin standartlara sahip olması sağlanmış olmaktadır²⁴.

Ancak Alman hukukunda aranan yetki şartı yani “yansıma prensibi”, İsviçre’de aranan “dolaylı yetki” şartından farklı bir özelliğe sahiptir. Dolaylı yetkide açıkça hangi kurallara göre yabancı mahkemenin milletlerarası yetkiye sahip olacağı teker teker ve özel olarak kanunda ayrıca dzenlenmiŐken²⁵, Alman hukukunda ayrıntılı bir düzenleme yoluna gidilmeyip, çift taraflı iŐlevi olan ülke içi yetki kuralları, milletlerarası yetki alanında da kullanılmaktadır. Yani Türk hukukunda olduğu gibi (MÖHUK m. 40), tenfiz hâkimi, önüne gelen olayda milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığını, nasıl kural olarak iç hukuktaki kendi yetki kaidelerine göre belirliyorsaydı; aynı şekilde yabancı mahkeme tarafından verilen bir kararın tanınması ve tenfiz edilebilmesi için de, kararı veren yabancı mahkemenin Alman hukukunda

²⁴ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 29-31; MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 80-83; Hoffmann/Thorn, § 3, kn. 160; Martiny, Dieter; Handbuch des Internationalen Zivilverfahrensrechts, Tübingen 1984, § 328, kn. 596; Schütze, § 328, kn. 30; Hoffmann/Thorn, § 3, kn. 160; Rauscher, § 20, kn. 2466.

²⁵ İsviçre Milletlerarası zel Hukuk Kanununda yabancı kararların tanınması ve tenfizinin mümkün olması için aranan yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisine ilişkin “dolaylı yetki” kuralları kanunun 26. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, yabancı bir kararın tanınabilmesi için kararı veren yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisinin varlığı Őu durumlarda kabul edilmektedir: 1- Bu kanunda buna ilişkin bir yetki kuralı varsa veya böyle bir kural yoksa davalının yerleŐim yeri karar lkesindeyse; 2- Malvarlığı haklarına ilişkin (borç iliŐkilerinden doğan) uyuŐmazlıkların çözümü için bu kanuna göre geçerli bir yetki anlaŐmasına istinaden kararı veren yabancı mahkeme yetkilendirilmiŐse; 3- Davalı taraf malvarlığı haklarına ilişkin uyuŐmazlıkta kayıtsız Őartsız davaya katılmıŐsa; 4- Karşılık dava sz konusuysaydı, asıl dava hakkında karar veren makam yetkili idiyse ve asıl dava ile karşılık dava arasında maddî bir bağlantı varsa. Bkz. Volken, Art. 26; Kn. 4, 16; Schnyder, Anton K./Liatowitsch, Manuel; Internationales Privat- und Zivilverfahrensrecht, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf 2011, § 13, s. 131-132, kn. 375-376; Furrer, Andreas/Girsberger, Daniel/Guillaume, Florence/Schramm, Dorothee; Internationales Privatrecht, 2. Auflage, Zürich 2008, s. 59, kn. 11 ve s. 60, kn. 13.

düzenlenmiş olan bu iç yetki kurallarının uygulanması sonucunda milletlerarası yetkiye sahip olup olmadığı denetlenecektir. Alman hukukunda, “dolaylı yetki” yöntemini kullanan İsviçre hukukundan farklı olarak, teker teker hangi durumda yabancı bir mahkemenin kararı vermekte yetkili olup olmadığı düzenlenmemiştir. Bunun yerine Alman mahkemesi bu kararı vermek konusunda hangi yetki kıstaslarına göre kendisi yetkili olacak idiyse, yine bu aynı kıstaslara göre yabancı kararı veren mahkemenin de yetkisi olup olmadığı denetlenmektedir.

Yabancı mahkemenin yetkisi davalının itirazına bağlı incelenecek bir tanıma-tenfiz şartıdır. Ancak ilk davadaki davacı bu davayı kaybeder ve ilk davadaki davalı tanıma-tenfiz talebinde bulunursa artık davalı taraf (ilk davayı kaybeden davacı) yetkisizlik itirazında bulunamayacaktır. Zira ilk davayı açan ve yabancı mahkemenin yetki kuralından faydalanan bu tarafın kendisi olmuştur. Buna karşın tanıma-tenfiz esnasında ilk mahkemenin yetkisizliği konusunda itirazda bulunabilmek için yabancı kararın verildiği davada itiraz edilmiş olması şart değildir. Zira, yabancı mahkeme zaten kendi usûl hukukunda yer alan bir yetkiye dayanmış olacağından yapılan itirazın bir fayda sağlamış olmasını beklemek mümkün olmayacaktır²⁶.

3. Davalıya Zamanında ve Usûlüne Uygun Tebligat Yapılmış Olmalıdır (§ 328/1-2)

Alman hukukunda aranan bir diğer tanıma-tenfiz şartına göre davalı taraf, ilk davada kendisine karşı bir davanın açıldığına ilişkin tebligatın usûlüne uygun yapılmamış veya zamanında yapılmamış olması sebebiyle kendini savunamadığını ispat edebilirse, söz konusu yabancı mahkeme kararının Almanya’da tanınması ve tenfizi mümkün olamayacaktır (§ 328/1-2 ZPO, § 109/1-2 FamFG).

Söz konusu tebligatın usûlüne uygun yapıp yapılmadığı kararı veren mahkemenin hukukuna ve bu bağlamda varsa taraf olduğu tebligata ilişkin uluslararası sözleşmelere göre belirlenir. Ancak tenfiz hâkimi tebligatın usûlüne uygunluğunu denetlerken, talebin (davanın) içeriği hakkında yeteri kadar bilgiler içermesi ile davalıya savunma yapabilmesi ve bu anlamda bir

²⁶ Rauscher, § 20, kn. 2470-2471; MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 89.

avukata danışabilmesi için yetecek kadar sũre tanınmış olup olmadığını da denetleyecektir. Bu kural ile davalının hukukî dinlenilme ve bu bağlamda savunma hakkı teminat altına alınmaya çalışılmaktadır. Ancak bu Şartın da denetlenebilmesi için davalının bu hususa itiraz etmiş olması gerekmektedir²⁷.

4. Yabancı Karar Başka Bir Karar İle elişmemelidir (Ő 328/1-3)

Tanınacak kararın, aynı konuya ilişkin verilmiş bir Alman mahkeme kararı veya tanınabilecek daha önceki bir yabancı kararla ya da daha önce Almanya'da derdest olmuş aynı konuya ilişkin bir dava ile çelişmemesi gerekir (Ő 328/1-3 ZPO ve ő 109/1-3 FamFG).

Alman kanun koyucu bu konuyu eskiden kamu dũzeni Şartı içerisinde değerlendirmekteyken, 1986 yılında kanunda yapılan değişiklik ile artık ayrı bir Şart olarak değerlendirmektedir. Bu Şarta göre, kural olarak öncelik prensibi kabul edilir ve önceki kararın kesin hũkũm kuvvetine dayanılarak sonraki tarihli kararın tanınması engellenir. Ancak birbiriyle çelişen kararlardan birisi Alman mahkemelerince verilmiş bir karar ise, kararların tarihine bakılmaksızın Alman kararına öncelik verilir ve yabancı mahkeme kararı tanınmaz. Böylece aynı konuda verilmiş ve tanınabilecek birden fazla yabancı karar söz konusu ise bunlardan daha önce (açılmış olan değil) karara bağlanmış olan yabancı karar tanınabilecektir. Bu kural yabancı kararlar için geçerliyken Alman mahkeme kararlarının kesinleşme tarihlerine bakılmaksızın bir önceliği olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca yabancı kararın taraflarının da aynı olması Şart olmayıp, verilen kararın başka taraflar arasında açılmış veya verilmiş bir kararın konusunu oluşturması yeterli kabul edilmiřtir²⁸.

²⁷ BGH NJW 1986, 2179 (kararda en az 2 haftalık bir sũre gerektiği kabul edilmiş). **Stein/Jonas/Roth**, ő 328, kn. 93; **Musielak/Stadler**, ő 328, kn. 14-18; **Schũtze**, ő 328, kn. 42-49; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, ő 157, kn. 33-34; **MũnchKommZPO/Gottwald**, ő 328, kn. 96-110; **Hartmann**, ő 328, kn. 23-24; **Prũtting/Gehrlein**, ő 328, kn. 17-21; **Rauscher**, ő 20, kn. 2473.

²⁸ **Musielak/Stadler**, ő 328, kn. 20-22; **Schũtze**, ő 328, kn. 51 vd.; **MũnchKommZPO/Gottwald**, ő 328, kn. 111-115; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, ő 157, kn. 35-37; **Rauscher**, ő 20, kn. 2474-2477.

5. Yabancı Karar Alman Kamu Düzenine Aykırı Olmamalıdır (§ 328/1-4)

Kural olarak Alman mahkemesi, tanınması talep edilen yabancı kararın doğruluğunu ve bu bağlamda içeriğini tetkik etme hakkına sahip değildir. Bu sebeple yabancı kararın dayanağı olan tespitleri ve uygulanan usûli kuralları denetlemesi mümkün değildir. “Révision au fond” yasağı olarak adlandırılan bu durum tenfizi düzenleyen Alman Medenî Usûl kanununun 723. maddesinin birinci fıkrasında açıkça düzenlenmiş olmakla beraber, genel olarak kararların tanınması bakımından da uygulanacaktır²⁹.

Révision au fond yasağına ilişkin kamu düzeni (ordre public) lehine bir istisna kabul edilmiştir. Buna göre, yabancı kararın tanınması sonucunda Alman hukukunun temel değerleri ve bilhassa temel hakları ile “açıkça” çelişen bir durumun ortaya çıkmasına sebep olunacaksa³⁰ kararın tanınması ve tenfizi mümkün olamayacaktır. Bu durumda Alman hukukunda yer alan hukuki değerlerden ne oranda sapıldığı yanında kararın sonuçlarının Alman hukukuna olan etkisi de dikkate alınacaktır. Bu açıdan Alman uygulamasının liberal bir uygulamaya sahip olduğu söylenebilir. Zira kamu düzeni müdahalesi için aranan, Alman hukukunda yer alan temel haklardan birine karşı basit bir aykırılıktan ziyade, temel haklardan birinin temel unsurlarından veya güvencelerden birinin ağır bir şekilde ihlal edilmiş olmasıdır. Önemli olan yabancı kararın tanınmasının somut sonucunun kamu düzenine aykırılık teşkil etmesidir. Kararın verilmesinde etkili olan sebeplerin veya tespitlerin teker teker denetlenmesi söz konusu olmayıp, tenfiz hâkimi, usûli anlamda Alman kamu düzenine aykırılık oluşturmadığı sürece yabancı mahkemenin yapmış olduğu tespitler ile bağlıdır³¹.

²⁹ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 116

³⁰ Buna karşın öğretilerde savunulan ağırlık görüşün aksine Schütze, Alman tenfiz hukuku bakımından “açıkça” kavramının bir anlam ifade etmeyeceği görüşündedir. Yazara göre bir karar ya kamu düzenine aykırıdır ya da değildir, bu aykırılığın açıkça olup olmasının bir önemi yoktur. **Schütze**, § 328, kn. 60.

³¹ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 117-119; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 38; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 101-106; **Musielak/Stadler**, § 328, kn. 28; **Rauscher**, § 20, kn. 2479.

Yabancı kararın tanınması ile Alman hukukuna egemen olan temel hakların dışında, maddî hukukta yer alan temel prensiplerin ihlal edilecek olması durumunda da kamu düzeni müdahalesi söz konusu olabilecektir. Bu bağlamda Amerikan hukukunda yer alan ve davalının bir tür tazminat olan “punitive damages” ödemesine³² hükmedilen yabancı kararın Alman hukukunda tenfiz edilmesi kural olarak kamu düzenine aykırılık sebebiyle reddedilecektir. Zira Alman Medeni hukukunda haksız fiilin hukuki sonucu olarak zarar görene, zararına uygun (denk) bir tazminat ödenmesi öngörülmektedir (§ 249 vd. BGB). Tazminattaki amaç zararın karşılanması olup zarar görenin zenginleştirilmesi değildir. Zarar verenin yüksek bir tazminat ödemesine hükmedilmesi ile cezalandırılması ve korkutulması Medeni hukukun değil Ceza hukukunun amacı olabilir ve bu para cezasının (tazminatın) devlete ödenmesi gerekir, zarar görene değil³³.

Kanunda her ne kadar sadece yabancı kararın sonuçlarının Alman kamu düzenine aykırı olmamasından söz etse de, yabancı kararın elde edilmesinde Alman yargılama hukukunun temel prensipleri bakımından da ağır usûli hatalar tespit edilmişse kararın tanınması ve tenfizi mümkün olmayacaktır. Bu açıdan da yabancı kararın elde edilmesinde uygulanan yargılama usûlünün sadece Alman hukukundakinden farklı olması bir aykırılık teşkil etmeyip, önemli olan somut kararın elde edilmesinde uygulanan yargılama kurallarının Alman adalet anlayışı ile ağır bir şekilde çelişmesidir. Bu açıdan da kamu düzeni engeli uygulamada dar yorumlanmış olup, davalı tarafın müm-

³² Anglo-Amerikan hukukunda “punitive damages” tazminatı kavramı ile Medeni hukukta zarar gören davacıya uğradığı gerçek zararın ötesinde bir tazminatın hükmedilmesi anlaşılmaktadır. Bu açıdan ortada bir tür ceza tazminatının olması söz konusudur (örneğin; Stella Liebeck’in kendisine çok sıcak bir kahvenin servis edilmesi sebebiyle gördüğü zarardan dolayı McDonalds’a karşı açtığı davada, davacı lehine 160.000 ABD Doları manevi tazminata ve 480.000 ABD Doları punitive damages-ceza tazminatına hükmedilmişti). Punitive damages ile amaç; 1-davalıyı yapmış olduğu haksız fiil için cezalandırmak, 2- davalının bu fiili tekrarlamasını engellemek ve 3- başkalarının da bu haksız fiilide bulunmasını engellemektir. Alman ve Avusturya hukuklarında bu kavrama karşılık gelen benzer bir hukuki müessese yer almamaktadır. Bkz. http://de.wikipedia.org/wiki/Punitive_damages; Ayrıntılı bilgi için, Müller, Peter; *Punitive Damages und deutsches Schadensersatzrecht*, de Gruyter 2001; Ekşi, s. 578 vd.

³³ Rauscher, § 20, kn.2480; MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn.123; Prütting/Gehrlein, § 328, kn.27.

kün olduğu oranda yargılama hatalarına karşı daha ilk kararı veren yabancı mahkeme nezdinde bu yönde bir itirazda bulunması gerektiğini ifade etmiştir³⁴. Bu bağlamda davalıya hukuki dinlenilme hakkı tanınmamış olması, kararın yalan tanık beyanları ya da sahte evrakların kullanılarak hile yoluyla elde edilmesi veya kararın tarafsız olmayan bir hakim tarafından verilmiş olması durumunda kamu düzenine açıkça aykırılık söz konusu olacaktır³⁵.

6. Almanya İle Kararın Verildiği Devlet Arasında Karşılıklılık Bulunmalıdır (§ 328/1-5)

Yabancı bir kararın tanınması ve tenfizi kural olarak politik bir şart olan karşılıklılığın var olmasına bağlıdır. Eğer kararı veren devletin mahkemeleri, Alman mahkemelerinin kararlarını tanımıyorsa, o ülke kararlarının Alman hukukunda da tanınması mümkün olmayacaktır. Bu durum uygulamada bizzat Alman vatandaşı olan davacılar açısından olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir³⁶.

Karşılıklılığın varlığı tenfiz hâkimi tarafından re'sen gözetilecek olup yabancı kararın tanınmasını veya tenfizini isteyen tarafça ispatlanması gerekecektir. Karşılıklılığın varlığının tanıma talebinde bulunduğu zamanda var olması aranacaktır. Bu şartın yabancı kararın verildiği sırada var olmaması ve daha sonradan gerçekleşmiş olması tanımaya engel değildir. Bunun gibi yabancı kararın tanınması veya tenfizi yönünde karar verildikten sonra karşılıklılığın ortadan kalkması da tanınmış kararın geçerliliğini etkilemeyecektir³⁷.

Karşılıklılığın var olup olmadığı yabancı kararın verildiği devletteki fiili karşılıklılık durumuna göre değerlendirilecektir. Alman hukuku bu yönde iki veya çok taraflı bir uluslararası anlaşmanın varlığını aramamaktadır. Yabancı kararın verildiği ülkede Alman kararları da benzer şekilde

³⁴ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 126; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 40; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 114. ayrıca krş. **Musielak/Stadler**, § 328, kn. 29.

³⁵ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 127; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 40; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 112-114; **Musielak/Stadler**, § 328, kn. 26.

³⁶ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 129; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 116.

³⁷ **MünchKommZPO/Gottwald**, § 328, kn. 130; **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 41; **Stein/Jonas/Roth**, § 328, kn. 126.

tanınabiliyor veya tenfiz edilebiliyorsa karşılıklılığın var olduğu kabul edilmektedir. Eğer yabancı kararın verildiği ÷lkede Alman mahkemesinin verdiği belli türden kararlar tanınmıyor veya tenfiz edilmiyorsa, aynı türden kararların Almanya’da da tanınması mümkün olmayacaktır³⁸. Bu anlamada yabancı devlet, Alman kararlarını tanımadan önce içeriğinin hukuki doğruluğunu denetliyorsa, yani “révision au fond” uyguluyorsa karşılıklılığın var olmadığı kabul edilecektir³⁹.

Yabancı ÷lkede Alman kararlarının tanınmasına ilişkin bir uygulamanın tespiti mümkün olamamakla beraber, o ÷lkede yabancı kararların tanınması ve tenfizine ilişkin 328. maddeye paralel bir kanuni düzenleme (kanuni karşılıklılık) varsa, Alman hukuku bakımından yabancı kararın tanınması mümkün olabilecektir. Bu durumda ilk adım Alman hukuku tarafından atılabilecektir⁴⁰.

Tanınması istenen yabancı kararın malvarlığına ilişkin olmaması durumunda veya Alman mahkemelerinin kararın verilebilmesi için milletlerarası yetkisinin olmadığı durumlarda karşılıklılık şartı tanıma ve tenfizde aranmayacaktır (§ 328/2 ZPO). Böylece kanun koyucu içeriği malvarlığına ilişkin olmayan yabancı kararların tanınması için politik sebeplere dayanan karşılıklılık şartından vazgeçmiştir. Aynı durum yabancı çekişmesiz yargı kararları ile malvarlığına ilişkin olmayan Aile hukukuna ilişkin yabancı kararların tanınması ve tenfizi bakımından da geçerlidir (§ 109/4 FamFG)⁴¹.

7. Tenfiz Kararının Verilebilmesi İçin Yabancı Karar İcra Edilebilir Olmalıdır (§ 723/2)

Yabancı bir kararın tanınması, bu kararın Alman hukukunda aynı zamanda icraî bir etkiye sahip olacağı anlamına gelmemektedir. Yabancı kararın icraî etkiye sahip olabilmesi için bu yönde bir tenfiz kararına ihtiyaç

³⁸ MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 131; Stein/Jonas/Roth, § 328, kn. 122 vd.; Rauscher, § 20, kn. 2481-2482.

³⁹ MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 131; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 41; Stein/Jonas/Roth, § 328, kn. 123.

⁴⁰ MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 133; Rauscher, § 20, kn. 2484.

⁴¹ MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 134; Prütting/Gehrlein, § 328, kn. 36; Hoffmann/Thorn, § 3, kn. 175; Rauscher, § 20, kn. 2485.

vardır ve bu da Alman mahkemesi tarafından verilecek bir inşaî karar (Gestaltungsurteil) ile mümkün olacaktır⁴².

Tenfiz kararının verilebilmesi için yabancı kararın 328. maddede aranan tanıma şartlarını taşıması yanında kesinleşmiş ve kararın verildiği ülkede de icra edilebilir olması gerekmektedir (§ 723/2 ZPO)⁴³.

C. Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararları İle Aile Hukukuna İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi

Alman hukukunda, yabancı çekişmesiz yargı kararları ile aile hukukuna ilişkin kararların tanınması ve tenfizi “Aile Hukuku ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Usûl Kanunu” (FamFG) 107 vd. maddelerine göre gerçekleştirilecektir⁴⁴. Bu durumda kararı veren yabancı makamın bir mahkeme olması da bir öneme sahip olmayacaktır. Konuya ilişkin kararın Alman hukukunda bir mahkeme tarafında verilecek olması dahi, yabancı kararın bir idari makam tarafından verilmiş olması tanıma-tenfiz engeli oluşturmaz⁴⁵. Yabancı kararın tanınması ve tenfizinin hangi kanun kapsamında olduğu konusu hâkimin hukuku olan Alman hukukuna (lex fori) göre değerlendirilecektir⁴⁶.

Kural olarak “Aile Hukuku ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Usûl Kanunu” (FamFG) kapsamında tanınacak olan yabancı kararların tanınmasında özel ve ayrı bir tanıma davasına gerek yoktur. Tanıma itiraz üzerine konuyla ilgilenen mahkeme tarafından gerçekleştirilmektedir (FamFG § 108/1)⁴⁷. Buna karşın, yabancı boşanma, ayrılık ve evliliğin butlanına ilişkin kararlar ile evliliğin varlığının veya yokluğunun tespitine ilişkin kararların tanınması için şekli bir dava (formalisiertes Verfahren) öngörülmüştür. Bu

⁴² MünchKommZPO/Gottwald, § 328, kn. 183; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 6; Rauscher, § 20, kn. 2486; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, § 723, kn. 2.

⁴³ Rauscher, § 20, kn. 2487; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, § 723, kn. 4-5.

⁴⁴ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 157, kn. 61; Althammer, s. 387.

⁴⁵ Rauscher, § 20, kn. 2490.

⁴⁶ Rauscher, § 20, kn. 2490; Zimmermann, kn. 726.

⁴⁷ OLG Köln, FamRZ 2010, s. 1590.

durumlarda tanıma, eyalet adalet idaresi (Landesjustizverwaltung) tarafından yürütülecek bir tespit davası ile gerçekleştirilmektedir (FamFG § 107/1)⁴⁸.

Yabancı çekişmesiz yargı ve Aile hukukuna ilişkin kararların tanınması şartlarını düzenleyen 109. madde, genel olarak yabancı mahkeme kararlarının tanınmasını düzenleyen ve yukarıda incelemiş olduğumuz Alman Medenî Usûl Kanunu (ZPO)'nun 328. maddesi ile örtüşmektedir⁴⁹. Buna göre, yabancı çekişmesiz yargı kararları ile Aile hukukuna ilişkin kararların Alman hukukunda tanınması için aranan şartlar genel olarak şunlardır:

- 1- Kararı veren mahkeme Alman hukukuna göre yetkili olmalıdır (§ 109/1-1)⁵⁰;
- 2- İlgililerin savunma haklarını kullanabilmeleri için duruşma tebligatının usûlüne uygun ve zamanında yapılmış olması gerekir (§ 109/1-2);
- 3- Kararın Almanya'da verilmiş bir karar veya daha önce verilmiş ve tanınabilecek olan yabancı bir karar ile ya da Almanya'da önceden başlamış olan bir yargılama ile aynı olmaması (çatışmaması) gerekir (§ 109/1-3);
- 4- Kararın Alman kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi gerekir (§ 109/1-4).

Aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararının malvarlığına ilişkin hükümlerinin tanınmasında ise madde 328/1-5'te olduğu gibi karşılıklılık şartının da yerine gelmiş olması aranmaktadır (m. 109/4 FamFG).

Alman hukukunda yabancı veraset ilamlarının tanınmasının mümkün olup olmadığı veya ne ölçüde etkili olacağı tartışmalıdır. Yabancı veraset ilamlarının en baştan etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira

⁴⁸ Ancak eşlerin ikisi de kararı veren ülkenin vatandaşlığına sahip iseler, yabancı kararın tanınmasında bu yöntem uygulanmayacaktır. **Rauscher**, § 20, kn. 2491.

⁴⁹ Yabancı çekişmesiz yargı kararlarının (ve aile hukukuna ilişkin yabancı kararların) tenfizi ise, aynı kanununun (FamFG) 110. paragrafında düzenlenmiştir. § 110'da yer alan düzenleme, genel olarak tenfizi düzenleyen Madenî Usûl Kanunu § 723 ile paraleldir. Bkz. **Rosenberg/Schwab/Gottwald**, § 157, kn. 63; **Althammer**, s. 388.

⁵⁰ Bkz. yukarıda "2" no'lu başlık altındaki açıklamalar (Spiegelbildprinzip).

bunlar birer çekişmesiz yargı kararı olduklarından, “Aile Hukuku ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Usûl Kanunu” madde 107 vd. kapsamında tanınmaları kural olarak mümkündür. Özellikle kararı veren yabancı mahkeme yetkili bir mahkeme ise ve karar Alman kamu düzenine aykırılık teşkil etmiyorsa yabancı veraset ilamı tanınabilecektir. Ancak yine de tanıma ile yabancı veraset ilamının doğrudan bir Alman mirasçılık belgesi ile eşit etkiye sahip olacağı söylenemez. Burada yabancı veraset ilamına, verildiği ülkede tanınan etkiye bakılarak, Alman mirasçılık belgesinin sahip olduğu özellik ve etki ile örtüşüp örtüşmediği denetlenecektir. Eğer yabancı veraset ilamı aynı (ikâme) etkiye sahip ise, Alman hukukunda tanınabilecektir⁵¹.

Bu değerlendirme yapılırken, Alman mirasçılık belgesinin sadece miras durumunu gösteren bir belge olup (§ 2353 BGB) kesin hüküm teşkil etmediğini ve sonradan yanlış olduğunun anlaşılması durumunda değiştirilebileceği veya iptal edilebileceği (§ 2361 BGB) göz önünde tutulmalıdır. Keza yabancı veraset ilamı tanınmakla, Almanya’da bu belgenin sahip olduğu etkiden daha geniş bir etkiye (kesin hüküm etkisine) sahip olamayacaktır. Zira yabancı veraset ilamının da sonradan yanlış olduğunun anlaşılması durumunda, Alman mahkemesi tarafından değiştirilmesine veya iptal edilmesine bir engel bulunmamaktadır⁵². Ancak özellikle İtalyan ve Fransız hukukunda karşımıza çıkan beyana dayalı mirasçılık belgelerinin tanınması

⁵¹ Bu bağlamda denk sayılabilmesi için yabancı veraset ilamı ile buna güvenen 3. kişilerin de aynı Alman hukukunda olduğu gibi (§ 2365, 2366 BGB) iyiniyetinin korunabiliyor olması gerekli ve yeterlidir. **Kaufhold**, Sylvia; “Zur Anerkennung ausländischer öffentlicher Testamente und Erbnachweise im Grundbuchverfahren”, ZEV, München-Frankfurt 10/1997, s. 399-405, s. 403; **Zimmermann**, kn. 724.

⁵² **Kegel**, Gerhard-(Schurig); Bürgerliches Gesetzbuch, Band 10, Stuttgart-Berlin-Köln 1996, Art. 25, kn. 74; **Zimmermann**, kn. 723, 734; **Hausmann**, Reiner/**Hohloch**, **Gerhard** (Hohloch/Heckel); Handbuch des Erbrechts, 2. Auflage, Berlin 2010, s. 1994, kn. 166b; **Gotthardt**, s. 2-7; **Kaufhold**, s. 401-404. Aksi yönde, **Geimer**, s. 1004, kn. 2884; **Staudinger**, Julius von/**Dörner**, Heinrich; Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch (internationales Erbrecht) Berlin 2007, Art. 25 EGBGB, kn. 874.

İsviçre hukuku bakımından da mirasa ilişkin yabancı mahkemelerce verilmiş kararlar ile yetkili makamlarca verilmiş belgelerin tanınması kural olarak mümkündür. **Volken**, Erbrecht; s. 17; **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Schnyder**, Anton K.; Internationales Privatrecht, Basel-Frankfurt am Main 1996, s. 627, kn. 2-5.

Alman hukukunda reddediliyor. Tanınmayan yabancı mirasçılık belgeleri takdiri delil olarak Alman hukukunda kullanılabilir⁵³.

III. Türk Hukuku İle Karşılaştırılması

Türk hukukunda tanıma ve tenfiz şartları 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanunun (MÖHUK) 50-59. maddeleri arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu hükümlere göre yabancı kararların Türkiye’de tanınması ve tenfizi için aranan şartlar büyük oranda paralellik göstermekle beraber, tenfizden farklı olarak tanıma kararının verilebilmesi için “karşılıklılık” şartının varlığı aranmamıştır (m. 58/1).

MÖHUK madde 50’ye göre, yabancı kararların tanınması ve tenfizi, bunların yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş olmasına bağlıdır⁵⁴. Türk hukukunda yer alan bu ön şart Alman hukukundaki düzenleme ile genel olarak aynı olmakla beraber, yukarıda açıklandığı üzere, Alman hukukunda yabancı kararın mutlaka bir mahkeme tarafından verilmiş olması aranmamaktadır. Oysa Türk hukukundaki bu açık kanuni düzenleme karşısında Alman hukukundan farklı olarak sadece yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi mümkün olacaktır⁵⁵.

Türk hukukunda yabancı mahkeme kararların tanınması ve tenfiz için yabancı kararın “o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmlar” (m. 50) olması gerekecektir. Kanundaki bu ifade ile şeklî veya maddî kesinlik türlerinden hangisinin arandığı açıkça ifade edilmemiştir. Öğretide bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre⁵⁶, yabancı kararın

⁵³ **Hausmann/Hohloch**, s. 2008-2009, kn. 192; **Zimmermann**, kn. 736. BayObLG NJW-RR 1991, s. 1089.

⁵⁴ “Yabancı mahkemelerin ceza ilâmlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir” (m. 50/2).

⁵⁵ **Çelikel/Erdem**, s. 619-621; **Ekşi**, s. 109-112.

⁵⁶ **Göger**, s. 386; **Nomer**, Ergin; “Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Tanınmasında Kesinleşme Şartı”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Baskı, İstanbul 2001, s. 909-922, s. 911; **Çelikel**, Ahkâmı Şahsiye, s. 101-102; **Çelikel/Erdem**, s. 621; **Şanlı**, s. 481; **Şanlı**, Cemal; “Yabancı Veraset İlamlarının türk Mahkemelerinde

tanınması ve tenfizi için, kararın hem şekli hem de maddi anlamda kesinleşmiş olması hukuki güvenlik açısından gereklidir. Katıldığımız diğer görüşe göre⁵⁷ ise, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi için, kararın sadece şekli anlamda kesinleşmiş olması yeterlidir. Alman hukukunda da şekli anlamda kesinleşen bir yabancı kararın varlığı, tanınması ve tenfizi için yeterli görülmüştür.

Türk hukukunda MÖHUK madde 54'e göre,“(1) Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dâhilinde verir: a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilî uygulamanın bulunması. b) İlâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması. c) Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması. ç) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde giyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması.”

MÖHUK m. 58/1'de, sayılan bu tenfiz şartlarının (a) fıkrası yani karşılıklılık şartı hariç, yabancı kararların tanınmasında da aranacağı düzenlenmiştir.

“Tanınması” ve “Delil” Olarak Kullanılması”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul 1990, s. 291-307, s. 296-297. Ayrıca bkz. **Eksi**, s. 129-136.

⁵⁷ **Sakmar**, s. 57 ve s. 112-113; **Ertaş**, s. 391; **Tiryakioğlu**, Bilgin; Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1996, s. 38; **Demir-Gökyayla**, Cemile; “Yabancı Mahkemelerden Alınan Mirasçılık Belgelerinin Türkiye'de Hüküm ve Sonuç Doğurması”, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s. 559-583, s. 566-569. Ayrıca bkz. **Kuru**, Baki; Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. VI, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 5771.

Ancak Kuru'ya göre, “çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, bu kararların kesin hüküm ve kesin delil için tanınması söz konusu olamaz”. **Kuru**, C. VI, s. 5824. Aynı yönde bkz. **Nomer**, Çekişmesiz Yargı, s. 917-918.

Tanıma ve tenfizi genel olarak aynı şartlara bağlayan Tũrk hukukundaki bu dũzenleme, Alman hukukunda aranan şartlar ile benzerlik taŐımadır. Zira Alman hukukunda da yabancı kararların tanınması ve tenfizi ortak şartlara bađlanmıŐtır. Tũrk hukukundan farklı yanları ise, Alman hukukunda tanınması istenen kararların malvarlığına ilişkin olması durumunda da karşılıklılık şartının aranacak olmasıdır. Bunun dışında Alman hukuku, davalının savunma haklarını teminat altına almak için zamanında ve usũlũne uygun tebligat yapılmış olması şartını aramıŐ ve diğer savunma haklarına ilişkin ihlalleri kamu dũzeni şartı içerisinde deđerlendirmiŐtir. Bu açıdan MŖHUK'ta yer alan savunma hakkının ihlaline ilişkin dũzenlemenin daha kapsamlı olduğu gŖrũlmektedir (m. 54/1-).

Alman hukukunda ayrıca kararın Ŗnceden verilmiş ve tanınmaya ehil olan bir yabancı mahkeme kararıyla veya Alman hukukunda derdest olan bir karar ile çelişmemesi gerektiğini açıkça ŖngŖrũlmũŐ iken (§ 328/1-3 ZPO), Tũrk hukukunda bu yŖnde açık bir kanuni dũzenleme yer almamaktadır⁵⁸.

Alman hukukunda yabancı çekişmesiz yargı kararları ile aile hukukuna ilişkin kararların tanınması ve tenfizi, diğer kararlar için aranan şartlara bağlanmış olmakla beraber ayrı bir kanunda dũzenlenmiŐtir (Aile Hukuku ve ekiŐmesiz Yargı İŞleri Hakkında Usũl Kanunu-FamFG). Tũrk kanun koyucu bu tũr bir ayrıma gitmeyerek, bũtũn yabancı mahkeme kararlarının MŖHUK'ta yer alan yukarıdaki şartlara bağlı olarak tanınma ve tenfizinin sağlanacağını dũzenlemiŐtir. Ancak uygulamada oluŐabilecek tereddũtleri giderecek Ŗekilde, ekiŐmesiz yargı kararlarının da çekişmeli yargı kararları gibi aynı şartlara bağlı olacağını açıkça ve ayrıca belirtmiŐtir (MŖHUK m. 58/2).

Son olarak Alman hukukunda yabancı kararların tanınması için aile hukukuna ilişkin bir kısım kararlar dışında (§ 107/1 FamFG) kural olarak ayrı bir tanıma davası ŖngŖrũlmemiŐtir. Tanıma, itiraz Ŗzerine konuyla ilgilenen mahkeme tarafından veya iç hukukun uygulanmasında etkili olabileceği herhangi bir durumda bir Ŗn sorun olarak mahkeme veya resmi

⁵⁸ Tũrk hukukunda, yabancı bir kararın tenfizine karar verilmiş ise ve bu karar Tũrk mahkemelerinden verilmiş kesin bir karar ile çeliŐiyorsa yargılamanın iadesine sebep teşkil edecektir (HMK m. 375/1-t). Bkz. **Nomer**, s. 512.

makamlar tarafından dikkate alınacak ve tanıma için aranan şartların bu mahkeme veya makam tarafından tespit edilmesiyle yetinilecektir. Yani bir tür otomatik tanıma söz konusudur. Oysa Türk hukukunda tenfizde olduğu gibi yabancı mahkeme kararlarının tanınması da kural olarak açık bir mahkeme kararına ihtiyaç duymaktadır⁵⁹.

SONUÇ

Alman hukukunda yabancı kararların tanınması ve tenfizi genel olarak Türk hukukunda aranan şartlar ile benzer nitelikte olmakla beraber bazı konularda Türk hukukuna göre daha kolaylaştırıcı özellikler de taşımaktadır. Tanıma ve tenfizin en önemli amaçlarından biri de, hakkında karar verilmiş bir konunun, usûl ekonomisini sağlamak açısından Türk mahkemesinde tekrar görülmesini engellemektir. Bu açıdan tanımayı ve tenfizi kolaylaştırmak hem kamu hem de taraf menfaati açısından önem arz etmektedir.

Bu bağlamda Alman hukukunda olduğu gibi, Türk hukukunda da en azından yabancı kararların tanınması için yabancı kararda “şekli” kesinlik aranmasının yeterli olması gerektiği kanaatindeyiz. Buna paralel olarak yabancı kararın mutlaka bir mahkemeden alınmış olması şartı yerine, yabancı devlet tarafından kendisine karar verme yetkisi tanınan bir resmi makamın kararlarının da tanınmasına imkân sağlanmalıdır.

Alman hukukunda yer alan; -tanınacak kararın, aynı konuya ilişkin verilmiş bir Alman mahkeme kararı veya tanınabilecek daha önceki bir yabancı kararla ya da daha önce Almanya’da derdest olmuş aynı konuya ilişkin bir dava ile çelişmemesi gerekir-, şeklindeki tanıma-tenfiz şartına benzer bir şartın Türk hukukuna da eklenmesinde fayda olacaktır. Zira bu şekilde uygulamada karşılaşılabilecek konuya ilişkin muhtemel sorunların önceden çözümü sağlanmış olacaktır.

Son olarak Alman hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da aranan ve tamamen politik bir gaye taşıyan “karşılıklılık” şartının, en azından tenfiz talebinde bulunan Türk vatandaşı bakımından aranmaması veya tamamen

⁵⁹ Yabancı bir mahkeme kararının, görülmekte olan bir davada kesin delil olarak öne sürülmesi durumunda da, davaya bakan hâkim tarafından tanınması mümkündür. **Nomer**, s. 519.

ortadan kaldırılması, hukuki amaca daha uygun olacaktır. Böylece yabancı bir mahkemeden (Türkiye'deki taşınmazlara ilişkin olmamak şartıyla) malvarlığına ilişkin lehine bir karar alan Türk vatandaşının bu kararı Türkiye'de icraya koyması ve hakkını daha hızlı ve kolay elde etmesinin önü açılmış olacaktır.

Kaynakça

- Althammer**, Christoph; “Verfahren mit Auslandsbezug nach dem neuen FamFG“, IPRax, 29. Jahrgang, Heft 5, Köln 2009, s. 381-389.
- Baumbach**, Adolf/**Lauterbach**, Wolfgang/**Albers**, Jan/**Hartmann**, Peter; Zivilprozessordnung, 71. Auflage, München 2013.
- Çelikel**, Aysel, Ahkâmı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması, İstanbul 1963.
- Çelikel**, Aysel/**Erdem**, Bahadır; Milletlerarası Özel Hukuk, 13. Bası, İstanbul 2014.
- Demir-Gökyayla**, Cemile; “Yabancı Mahkemelerden Alınan Mirasçılık Belgelerinin Türkiye’de Hüküm ve Sonuç Doğurması”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s. 559-583.
- Ekşi**, Nuray; Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul 2013.
- Ertas**, Şeref; “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, Ankara 1987, s. 365-438.
- Furrer**, Andreas/**Girsberger**, Daniel/**Guillaume**, Florence/**Schramm**, Dorothee; Internationales Privatrecht, 2. Auflage, Zürich 2008.
- Geimer**, Reinhold; Internationales Zivilprozessrecht, 6. Auflage, Köln 2009.
- Gotthardt**, Peter; “Anerkennung und Rechtsscheinswirkungen von Erbfolgezeugnissen französischen Rechts in Deutschland”, ZfRV, 32. Jahrgang, 1/1991, s. 2-13.
- Göğer**, Erdoğan; Devletler Hususi Hukuku, 4. Bası, Ankara 1977.
- Hartmann**, Peter; Zivilprozessordnung, 1. Band, 71. Auflage, München 2013.
- Hausmann**, Reiner/**Hohloch**, Gerhard; Handbuch des Erbrechts, 2. Auflage, Berlin 2010.
- Hoffman**, Bernd von/**Thorn**, Karsten; Internationales Privatrecht, 9. Auflage, München 2007.

- Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Schnyder, Anton K.;** Internationales Privatrecht, Basel-Frankfurt am Main 1996.
- Kaufhold, Sylvia;** “Zur Anerkennung ausländischer öffentlicher Testamente und Erbnachweise im Grundbuchverfahren”, ZEV, München-Frankfurt 10/1997, s. 399-405.
- Kegel, Gerhard-(Schurig);** Bürgerliches Gesetzbuch, Band 10, Stuttgart-Berlin-Köln 1996.
- Kern, Christoph;** “Anerkennungsrechtliches Spiegelbildprinzip und europäische Zuständigkeit”, ZZP, 120. Band, Heft 1, 2007, s. 31-71.
- Kuru, Baki;** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. VI, 6. Baskı, İstanbul 2001.
- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder;** Medenî Usul Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2013.
- Linke, Hartmut;** Internationales Zivilprozessrecht, 4. Auflage, Köln 2006.
- Martiny, Dieter;** Handbuch des Internationalen Zivilverfahrenrechts, Tübingen 1984.
- Musiellak, Hans Joachim;** (Bearbeiter: Stadler, Astrid/Lackmann, Rolf), Kommentar zur Zivilprozessordnung, 9. Auflage, München 2012.
- Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung,** Hrsg. von Krüger, Wolfgang/Rauscher, Thomas/(Gottwald, Peter), Band I, 4. Auflage, München 2013.
- Nomer, Ergin;** “Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Tanınmasında Kesinleşme Şartı”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Baskı, İstanbul 2001, s. 909-922. (Çekişmesiz Yargı)
- Nomer, Ergin;** Devletler Hususî Hukuku, 20. Bası, İstanbul 2013.
- Özbakan, Işıl;** Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1987.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet;** Medenî Usûl Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.
- Prütting, Hanns/Gehrlein, Markus;** ZPO Kommentar, 6. Auflage, München 2014.
- Rauscher, Thomas;** Internationales Privatrecht, 4. Auflage, Heidelberg (C.F. Müller Verlag) 2012.

- Rosenberg, Leo/Schwab, K. Heinz/Gottwald, Peter;** Zivilprozessrecht, 17. Auflage, München 2010.
- Sakmar, Atâ;** Yabancı İlâmların Türkiye'deki Sonuçları, İstanbul 1982.
- Schack, Haimo;** Internationales Zivilverfahrensrecht, 4. Auflage, München 2006.
- Schnyder, Anton K./Liatowitsch, Manuel;** Internationales Privat- und Zivilverfahrensrecht, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf 2011.
- Staudinger, Julius von/Dörner, Heinrich;** Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch (internationales Erbrecht) Berlin 2007.
- Stein, Fridrich/Jonas, Martin/Roth, Herbert;** Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band 5, 22. Auflage, Tübingen 2006.
- Schütze, Rolf A.;** Das internationale Zivilprozessrecht in der ZPO, Berlin 2008.
- Şanlı, Cemal;** “Yabancı Veraset İlamlarının Türk Mahkemelerinde “Tanınması” veya “Delil” Olarak Kullanılması”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul 1990, s. 291-307.
- Şanlı, Cemal;** Milletlerarası Özel Hukuk, 3. Bası, İstanbul 2014.
- Tiryakioğlu, Bilgin;** Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1996.
- Umar, Bilge;** “Yabancı ve Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Adalet Dergisi, Yıl 51, S.8, 1960, s. 472-492.
- Volken, Paul;** Das internationale Erbrecht im neuen schweizerischen IPR-Gesetz, BN 51-1990, s. 1-18.
- Zimmermann, Walter;** Erbschein und Erbscheinverfahren, Berlin 2004.
- Zöller, Richard/Geimer, Reinhold;** Zöller Zivilprozessordnung, 28. Auflage, Köln 2010.